

Morten Thrane Brünnich
om
Den Islandske Fisk, Bogmeren,
GYMNOGASTER ARCTICUS.

G. corpore compresso adtenuato, lineæ lateralis postica parte aculeata, cauda pinnata, dentibus oris lævibus.

Tab. B. Fig. 1.—3.

Islant de Fiske, som forekomme paa Vestfiorden ved Island, har E. Olavsen og B. Poulsen i deres Beskrivelse over Reisen i Island (a) anført en Fisk, kaldet Bogmeren. De fortælle, at den meget sielden sees, og, uagtet de ofte havde hørt tale om den, kunde de dog aldrig komme over samme, førend i Aaret 1764, da de erholdte et tørt og meget fordærvet Exemplar. De melde ikke siden, at have seet nogen anden af disse Fiske, derfor bør man slutte, at hvad de om denne Fiskes Lever, og øvrige Indvolde, saavelsom om dens Sølvfarve, have anført, maae være laant af andres Beretninger. Af Fisken selv er i bemeldte Reise givet Figur og Beskrivelse, hvor den urigtigen ansees at være een og samme med den Art, som Artedi har beskrevet under Navnet *Lepturus*, den samme, som Linne i sit System kalder *Trichiurus Lepturus*, og Gronov i sit Museum kalder *Gymnogaster* (b). Den Fisk, som disse sidstnævnte trende Naturkyndige have beskrevet, er af Marcgrav anført at have hjemme i Sydhavet ved Amerika, Broou har seet den i Jamaica, og andre fortælle, at

den

(a) Reise igiennem Island. 1ste Deel, P. 592. T. XLIII.

(b) Zoophylac. Gronov. Fasc. I. pag. 136.

den er almindelig i Nærheden af China, hvor den kaſter ſig op i Ziſernes Waade.

Iblant nogle Islandſke Naturalier, ſom for endeel Aar ſiden bleve til Univerſitetets Naturtheater indſendte fra Selſkabets afdøde Præſes, forrige Hr. Geheimeraad Hielmſtierne, var ogſaa et tørret Exemplar af denne Fiſk, ſom, tilligemed endeel ubetydelige Steenarter, havde tilhørt forbemeldte Reifende. Jeg formoder heraf, at dette Exemplar er det ſamme, hvorefter Beſkrivelfen og Tegningen i den Islandſke Reife er udarbejdet. Endnu et andet tørret Exemplar af en ſaadan Fiſk, hvor Hovedet mangler, haver Univerſitetets Naturtheater ſaaet iblant de Charlottenborgiſke Samlinger. Ved at ſammenligne de tørrede Exemplarer med foranførte Beſkrivelse og Tegning, fandt jeg diſſe Arbejder at være ſaa lidet efterrettelige, at der manglede endnu næſten alt det, ſom ſkulde tiene til, at beſtemme Arten, og at ſkille den fra Trichiurus Lepturus Linnei, ſom de Islandſke Lærde havde anſet den for, hvilken dog er fra Bogmeren aldeles ſærſkilt.

Jeg har til den Ende gjort mange Udveie, for at ſaae et ſaadant Exemplar fra Island, ſom kunde tiene til en fuldſtændig Tegning og Beſkrivelse af denne Fiſk, men hidtil har det været forgievet. Hr. Mohr har i ſin (b) Naturhiſtorie over Island anført denne Fiſk, ligesom hans Forgængere, under Navnet Trichiurus Lepturus, men ſætter dog i Tvivl, om det kunde være en anden Art, og fortæller af den Umage, han paa min Anmodning har gjort ſig, for at erholde Bogmeren, men ikke kunnet erholde ſamme; dog beretter han, at Vinteren tilſorn, i Aaret 1779, var en ſaadan Fiſk opluſtet ved Skageſtrands Handelſtæd, og een ved Skagen i Island. Begge ſkulle have været over to Alen lange: ligeledes, ſiger han, ſkal en anden af denne Art, for nogle Aar ſiden, være opdreven i Skjaldevig, noget udenfor Drefiords Handelſtæd, og een ved Huſevig. Hr. Aſſeſſor Henckel har berettet mig, at han ved Grindewig i Island udi Aaret 1775 har ſeet en Bogmer, nyligen fiſket. Udi et Islandſk Manuskript, ſom tilhører Hr. Kammerherre Suhms Bibliothek, og haver Titel, Islandſke Hvalfiſke: Kion, hvis Forfatter formodentlig har været Jon Gudmunſen, ſom levede midt i forrige Seculo, er denne Fiſk anført under Navnet Bogmer. Forfatteren tillægger den Figuren af en Lire, formodentlig

fff

er

(b) Forſøg til en Islandſk Naturhiſtorie, Kiøbenhavn 1786. D. 63.

er det Instrument meent, som kaldes Langleeg, hvilken Liighed ikke er upassende. Han har ogsaa givet et Omrids af Fiskens Figur, som, uagtet sin Ufuldkommenhed, er tilstrækkelig nok, til at vise, hvad Fisk Forsfatteren har meent.

Heraf erfares, at Bogmeren allerede fra ældre Tider har været lagt Mærke til for dens besynderlige Figur, og at den i de sildigere Tider ikke har været saa sjelden seet i Island, som det mere har manglet den paa god Møde og Leilighed til at blive bevaret, og bekiendt for Fiskebeskriverne.

Uagtet jeg nu ikke er i Stand til at fuldestgiøre alt det, som kunde fordres til denne Fiskes Bekiendtgjørelse, men dog kan af de tørrede Exemplarer samle en uagtigere Figur og sikrere Bestemmelser til Oplysning om denne Fiskeart, saa har jeg hellere, saavidt mueligt, villet forbedre dette Stykke i den Islandiske Naturhistorie, end lade denne Jagttagelse ligge unyttet. Bogmeren, som hidtil var en ubestemt Fisk, kan nu ved min Beskrivelse og Figur med Visshed antages af Ichthyologerne, og faae sit rette Navn og Sted i deres Fiskebøger. Maaskee kan dette sætte een eller anden Islandsk Naturelsker paa Spoer, til at gjøre Opdagelsen mere fuldkommen, enten ved egen Bekiendtgjørelse, eller ved at indsende til dette Kongelige Videnskabs Selskab en saadan Fisk, i Brændevin bevaret.

Fisken, som her beskrives, er ikke, efter forbemeldte Islandiske Naturkyndiges Meening, den samme, som *Lepturus Artedi*, hvilken haves i Universitetets Naturtheater i Spiritus bevaret, men skiller sig kiendelig fra denne, ikke alene ved sin betydelige Størrelse, ved sin Figur og ved Halens Spore, som *Artedi Lepturus* mangler, men ogsaa er udi flere af de Kiendemærker, som *Artedi* har tillagt sin *Lepturus*, ganske uoverensstemmende.

Denne Uoverensstemmelse er og Aarsag til, at jeg maae forlade det Einneiske Slægtnavn *Trichechus*, som betyder en Fisk, hvis Hale ender sig til et Haars Fiinhed. Dette Navn passer sig paa *Autorum Trichechus*, som ogsaa *Artedi* har af samme Aarsag kaldet *Lepturus*, og bør endnu anses som et beqvemt Navn for samme Art, men da den Islandiske Fiskeart, som her beskrives, ikke har saadan Hale, men en Finne eller Spore paa Enden af Halen, ligesom de fleste andre Fiske, saa har jeg med *Gronov* antaget til Slægtenavn for begge Arter det meget passende Navn *Gymnogaster*, som viser, at denne Fiske-slægt haver ingen Bug- eller Gaddor: Finner, men er blottet for Finner lige

lige fra Halsen langs med Bugen til Halens yderste Spids. Da Bogmeren er en nordisk Fisk, og den anden Art alene opholder sig under de sydlige Himmelegne, lader denne nordiske Art sig meget bekvemmeligen adskille ved Navnet Arcticus. Nu følger

Bogmerens Beskrivelse.

Fiskens hele Længde paa det tørrede Exemplar er fra Hovedets Ende til Halens Yderste, Sporen iberegnet, 1 Alen 16 Tommer, men det andet Exemplar (uden Hoved) er større, og udgjør mere end 2 Alen. Kroppens største Brede paa det mindre Exemplar, Rygfinnerne uberegnet, er 5 Tommer, men paa det større 7 Tommer. Rygfinnens høieste Straaler er paa det mindre Exemplar $4\frac{1}{2}$ Tomme. Halens Spore er 3 Tommer.

Hovedet er sammentrykt, og bag til af Brede med den forreste Deel af Kroppen. Med sin øverste Rand strækker det sig i lige Linie med Kroppen, men med den nederste Rand løber smal op til Gabet, og derved erholder en trekantet Figur. Bog ved Næsebenet reiser sig lidet den bredere Pande, som bagtil sammentrykkes, og løber saaledes ud med en skarp Kant til Nakken, hvor Rygfinnen reiser sig.

Overkievens yderste Rand udgjør en halv oval Abning; paa dens inderste Rand, et par Liniers Afstand fra Kanten, sidde i en Rad 6 maadelig store, lidet indad bøiede spids og glatte Tænder, lignende ligesaa mange smaae Torne. (Tab. B. Fig. 2.)

Underkieven er noget spidsere, omtrent lige lang med Overkieven. Paa dens yderste Ende er Kanten besat med en Rad af 8 jevnslides staaende Tænder, ligesom de i Overkieven.

Ganen og Svælget ere aldeles tandfrie.

Dinene ligge langt tilbage mod Nakken, deres Sted er stort, og strækker sig tæt op under Isfen.

Giallene ere 4 paa hver Side, og indtage den nederste Deel eller Halsen paa Fisken.

Gialledækkerne ere store og straalede. (Tallet kunde paa den beskaadede Fisk ei bestemmes.)

Giallehinden (mangede paa mit Exemplar).

Kroppen overalt aldeles ſlad ſammentrykt til en Tyndhed, ſom ſynes at indſlutte meget ſaa Kiøddele; den vover i ſin Brede indtil noget hen over Midten af dens Længde, hvor Bredden kiendeligen aftager, og løber ud til en ſmal ſpidsagtig Hale. Paa begge de tørrede Exemplarer er Bagdelen krum opbøiet, ſom formodentlig er en tilfældig Virkning paa den døde Fiſk.

Sidelinien (*Linea lateralis*) løber jevnſides med Rygraden, ſom indtager den nederſte Deel af Fiſken, den beſtaaer af aflange, ſtraalede og toppede Skæl; mod Halen ende Skællenes Top ſig med en ſkarp Torn, ſom paa Kobberet er viiſt noget forſtøret. (Tab. B. Fig 3.).

Rygſinnet begynder ved Hovedet, reiſer ſig høit hen over Midten af Kroppen, tilligemed Ryggens Kant, men aftager med ſamme i ſin Brede ned imod Halen, og ender ſig foran Halens Spidſe. Denne beſtaaer omtrent af 200 Straaler.

Bryſtfinnerne ere meget ſmaa, i Nærheden af Gialledækkerne; Straalernes Tal (kunde ikke paa mit Exemplar beſtemmes).

Sporen er 3 Tommer lang, beſtaaer af 10 lige lange Straaler.

Bugfinner (*p. ventrales*) og Gadbord-Finne (*p. analis*) har den ikke, men den nederſte Kant af den ſammentrykte Krop er meget tynd og tæt beſat med en dobbelt tæt Rad af ſmaa, neppe kiendelige beenagtige Knuder, ſom giøre den hele Kant fra Halsen langs under Bugen knudret at føle paa.

Gadboret (*anus*) (var paa dette Exemplar ei tydeligt).

For at ſamle alt, hvad ſom til denne Fiſkes Beſkrivelse maatte henhøre, vil jeg kortelig anføre det, ſom i den Islandſke Reife anføres om denne Fiſk, og jeg ikke af de tørrede Exemplarer var i Stand til at kunne erfare:

Den havde meget fine ſelvfarvede Skæl. Leveren er liden og rødagtig, ligesom i Hrognekallſen (*Cyclopterus Lumpus*); Galden er lidet hviſtſegrøn og giennemſigtig. Dens Been ere, ſom Hrognekallſens, bløde, og Kiødet meget løst og gelatineus. Fiſkens Farve er ſmuk foran, og mellem Dinene fort, ligeledes ovenpaa Hovedet og Nakken; ſamt en ſtor rund Plet af ſamme Farve over Ano og oven for Ryglidene, og det ſynes, at Kiødet eller Fiſken heel igiennem er ogſaa fort. Rygſinnet, den ſmalle Hale og Sporen ere hviſt, men Reften er ſom Sølv, og diſſes fine Skæl ſmitte Fingrene. Om Flodtriden følger den til Landet i Viget, hvor den undertiden bliver tilbage, naar Vandet

det falder ud. Den lever nogen Tid paa tørt Land, Indbyggerne ansee den at være giftig, fordi Navnen vil ikke æde den (c).

Bogmerens Længde angives udi forommeldte Reise at være 2 sielandiske Alen, Hovedet henved 5 Tommer bredt, og Fiskens største Brede 7 Tommer, men Tykkelsen, hvor den er størst, ikkun at være tvende Tommer.

Den kløftede Hale, som i den Islandske Reise tillægges Bogmeren, finder jeg ikke paa mine tørrede Exemplarer, hvis Straaler i Sporen ere alle af lige Længde.

- Tab. B. Fig. 1. Fisken, med hoslagte Maalestof.
 — — 2. Snuden næsten i naturlig Størrelse.
 — — 3. En af Sideliniens spidse toppede Skæl i overnaturlig Størrelse.

(c) Olavsens og Povelsens Reise, 2. B. S. 594.

